

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM Olish: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Qodirov Obid Safarovich¹, Suyunov Ochil Jumaboyevich²,

Shonazarov Asror Maxmaisoyevich³

¹Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti "Umumiy psixologiya"
kafedrasi mudiri, Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

²"Umumiy psixologiya" kafedrasi dosenti

³"Umumiy psixologiya" kafedrasi o'qituvchisi

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOG- PSIXOLOGLAR INNOVASION KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotasiya: Maqolada uzluksiz ta'limning innovasion sohasida pedagog-psixologlarning innovasion kompetentligini shakllantirishni boshqarishning mohiyati va tuzilishi hamda uni amalga oshirish uchun ta'limni modernizatsiyalash loyihalari va dasturlarini yaratish yo'llari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Uzluksiz ta'lim, innovasion soha, innovasion kompetentlik, modernizatsiyalash loyihalari, modernizatsiyalash dasturlari, maqsadlarni belgilash, strategiyani tanlash.

Annotasiya: В статье показаны сущность и структура управления формированием инновационной компетентности педагогов-психологов в инновационной сфере непрерывного образования, а также пути создания проектов и программ модернизации образования для ее реализации.

Ключевые слова: Непрерывное образование, инновационный сектор, инновационная компетентность, проекты модернизации, программы модернизации, целеполагание, выбор стратегии.

Annotation: The article shows the essence and structure of the management of the formation of innovative competence of teachers-psychologists in the innovative field of continuing education, as well as ways to create projects and programs for the modernization of education for its implementation.

Key words: Continuing education, innovation sector, innovation competence, modernization projects, modernization programs, goal setting, strategy selection.

O'zbekistonning zamonaviy ta'lim modelida tizimga nisbatan yangi muammolar shakllantirilib, unda ta'lim innovasion iqtisodiyotni shakllantirishda asosiy omil sifatida, milliy xavfsizlik, farovonlikni ta'minlash va mamlakatning kelajakdagi hayot tarzini yaratishning eng muhim sharti sifatida ko'rib chiqiladi. Ta'lim tizimiga yuklatilgan strategik va taktik vazifalarni hal etish sifati ko'p jihatdan pedagogning kasbiy kompetentligiga bog'liq. Natijada esa ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ta'lim tizimida innovasion rejimda ishlashga qodir yuqori malakali kadrlar bilan ta'minlash va ularning innovasion kompetentligini shakllantirish talab etiladi. Uzluksiz ta'limning innovasion sohasida pedagog-psixologning innovasion kompetentligini shakllantirishni boshqarish mohiyati va tuzilishini ochib berishni biz tizimli fikrlash faoliyati yondashuvi ishlanmalari va boshqarish uchun tizimli yondashuv sohasida Samarqand viloyati ta'lim tizimi sohasida amalga oshirish uchun tadqiqotlar olib bormoqdamiz.

Ta'lim tizimini boshqarishning asosiy bosqichlari sifatida S.A.Belyakov va V.J.Kuklin quyidagilarni ajratib ko'rsatadi [2]:

- 1) bo'lajak boshqariladigan obyektning loyihalash yoki obyektning istalgan harakat yo'nalishini aniqlash;
- 2) obyektning joriy holatini va uning maqsadga nisbatan harakat trayektoriyasini aniqlash-joylashtirish;
- 3) obyektning kerakli holatga o'tkazishga qaratilgan nazorat amallarining ketma-ketligini aniqlash va buning uchun zarur bo'lgan resurslarni aniqlash;
- 4) obyektning maqsadga muvofiq harakatini ta'minlovchi nazorat harakatlarini amalga oshirish.

Yuqorida keltirilgan nazariya asosida biz boshqaruv vositasi sifatida boshqaruv obyektiga tizimli ta'sir ko'rsatish imkonini beruvchi loyihalar va dasturlarni amalga oshirishni tanladik.

Biz tomonimizdan maqsadga muvofiq ravishda amalga oshirilayotgan barcha loyihalarni 2 guruhga bo'lish mumkin:

1. Amaliy muammolarni hal etishga qaratilgan loyihalar.
2. Mintaqaviy ta'limning strategik maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan loyihalar (bo'lajak umumiy ta'lim voqyeligini yaratish ustida ishlash).

Ta'limni kompleksli modernizatsiyalash loyihasining (TKML) maqsadi "Bizning yangi maktabimiz" o'quv milliy tashabbusi vazifalarini hal etishning samaradorligini oshirish edi.

TKML doirasida biz Samarqand viloyati subyektlarining hududiy ta'lim tizimlarini modernizatsiya qilish borasidagi sa'y-harakatlarini tanlov asosida tashkil etdik.

Tanlovda ishtirok etadigan hududlar ta'limni modernizatsiya qilish bo'yicha mintaqaviy kompleks loyihalarni ishlab chiqdi va ularni amalga oshirish doirasida quyidagi sohalarida aniq majburiyatlarni o'z zimmasiga oldi: umumta'lim tashkilotlari tarmog'ini rivojlantirish orqali umumta'lim sifatini oshirish uchun zamonaviy talablarga javob beradigan o'quv sharoitlarini yaratish; monitoring va ta'lim sifatini baholash uchun obyektiv mustaqil tizimini ishlab chiqish va amalga oshirish; ta'limni

boshqarishning davlat-jamoat tabiatini ta'minlash; loyihani amalga oshirish uchun tashkiliy ta'minotni ta'minlash.

Elektron monitoring doirasida ta'lim tizimi rivojlanishining joriy ko'rsatkichlari hududning musobaqaga kirish holatidagi majburiyatlar bilan, keyinchalik esa avvalgi monitoring davrlari ko'rsatkichlari bilan taqqoslandi. Ma'lumotlar uch darajada - viloyat, shahar (tuman) va ta'lim tashkiloti darajasida to'planib borildi. Ko'rsatkichlarning aksariyati maktab operatorlari tomonidan ta'lim tashkiloti darajasida tuzildi. Viloyat va shahar darajasida ko'pchilik ko'rsatkichlar hisoblanib, tizim ichidagi avtomatlashtirilgan hisob-kitoblarda amalga oshirildi.

Ushbu loyihani amalga oshirish doirasida Samarqand viloyatida bir qator o'quv va reflektiv-tahliliy seminarlar o'tkazildi. Ulardan birida Samarqand viloyati ko'rsatkichlarga erishish imkonini beradigan "Innovation kadrlar resurslari bilan ishlash modellari" loyihasini ishlab chiqishga qaror qilindi. Loyiha Samarqand viloyati xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish va kasbiy qayta tayyorlash instituti va "O'qituvchilar ijodiy uyushmasi" tomonidan amalga oshirildi.

Loyihaning asosiy g'oyasi ta'limni modernizatsiyalash bo'yicha mintaqaviy integratsiyalashgan loyiha vazifalarini hal etishda innovation inson resursi quyidagilar uchun zarurdir:

a) ta'limni modernizatsiyalash va ularni me'yorga keltirish bo'yicha integratsiyalashgan loyihaning asosiy yo'nalishlari bo'yicha ishlanmalarni ro'yxatga olish (loyihachining pozitsiyasi);

b) loyihaga kiritilgan shahar ta'lim tizimlari va ta'lim muassasalari tomonidan normalarning topshirilishini ta'minlash (metodist - tyutor lavozimi);

v) normalarni belgilash sharoiti, jarayoni va natijasini tahlil qilish va tekshirish (tahlilchi va ekspertning pozitsiyasi).

Loyihani amalga oshirish 3 bosqichda olib borildi:

Tayyorgarlik bosqichida innovation maktablarda innovation kadrlar resursining mavjudligi va holatini tahlil qilish, shuningdek, u bilan ishlash usullari, mexanizmlari va modellari amalga oshirildi.

Asosiy bosqichda tahlilchilar, tadqiqotchilar, loyihachilar, ekspertlar, metodistlar-tyutorlarni tayyorlash va sertifikatlash amalga oshirildi.

Yakuniy bosqichda mintaqaviy ta'lim muammolarini hal qilish uchun innovation kadrlar resurslaridan foydalanish samaradorligini tahlil qilish; tahlilchilar, tadqiqotchilar, loyihachilar, ekspertlar, metodist-tyutorlarni tayyorlash va sertifikatlash bo'yicha ta'lim dasturlarini takomillashtirish (tuzatish).

Ish uch bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqichda - lavozimlardan birini egallashga qaror qilgan "Ta'lim" ustuvor milliy loyihasi (TUML) g'olib o'qituvchilari uchun o'quv mashg'ulotlari tashkil etish; ikkinchi bosqichda-sessiyalararo vazifalar bilan masofadan ishlash; uchinchi bosqichda-talabalarni yakuniy attestatsiyadan o'tkazish ishlari olib borildi.

O'quv mashg'ulotlaridan so'ng ishtirokchilar o'z ish joylarida amaliy vazifani bajardilar. Vazifalar amaliy ish shaklida ishlab chiqilgan. Har bir tinglovchiga materiallar to'plamlari berildi.

Vazifalarni bajarish davrida tinglovchilar uchun masofaviy maslahat tashkil etildi, yakuniy ishlar o'qituvchi bilan masofadan turib muhokama qilindi, ularning deyarli barchasini yakunlanishi nazoratga olindi; bajarilgan ish uchun kredit ballari belgilandi va tinglovchilarga keyingi bosqichga - yakuniy attestasiyaga o'tishga ruxsat berildi.

Olib borilgan tadqiqot loyihasining **asosiy natijalari** quyidagilardan iborat bo'ldi:

1. Innovasion kadrlar resursi bilan ishlash modellari olindi va rasmiylashtirildi.
2. Ta'limni har tomonlama modernizasiyalashda innovasion kadrlar resurslaridan foydalanishning tashkiliy sxemasi ishlab chiqilgan va bayon etilgan.
3. Samarqand viloyati ta'lim muassasalari pedagoglari uchun yangi lavozimlarni ishlab chiqish bo'yicha modulli o'quv dasturlari ishlab chiqildi va sinovdan o'tkazildi.
4. Tahlilchilar, tadqiqotchilar, loyihachilar, ekspertlar, metodist-tyutorlar, menejerlar murakkab modernizasiyalash loyihasini amalga oshirish uchun faoliyat yondashuvi mantig'ida o'qitib borishi aniqlab olindi.

Pedagogning innovasion kompetentligini shakllantirishni boshqarish uchun ta'limni loyihalashtirish va dasturlashni innovasion kadrlar resursi bilan ishlash loyihasini amalga oshirish davomida olingan modellarni sanab o'tamiz:

1. Tashkil etish modellari: viloyatning ta'lim tumanlarida pedagoglarni o'z-o'zini aniqlashni tashkil etish modeli (4 tamodifikasiya); viloyat va shahar darajasida pedagoglar uchun ta'lim makonini tarmoqli tashkil etish modeli; shahar va maktab darajasida pedagogning uzluksiz ta'lim modeli.
2. Moderatorlar, tyutorlar, ekspertlarni tayyorlash modellari.
3. Individual ta'lim dasturlarini tayyorlash va amalga oshirishga asoslangan pedagogning malakasini oshirishni qo'llab-quvvatlash modellari; pedagogning tadqiqot kompetentligini shakllantirishga asoslangan kasbiy malakasini oshirish; pedagogning malakasini oshirishning shaxsiy trayektoriyasini qurish modeli; pedagogning kasbiy shakllanishini masofadan turib qo'llab-quvvatlash modeli.

Xulosa qilib aytganda, pedagog-psixologning innovasion kompetentligini shakllantirishni boshqarish ta'limni loyihalashtirish va dasturlashni, shuningdek, ta'lim tizimlarining faoliyati va rivojlanishini tartibga solish uchun maxsus vositalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu vositalarga, birinchi navbatda, ta'limning uzluksizligini ta'minlash mexanizmlari kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxodjayeva N.N. Formirovaniye professionalnykh kompetensiy budущix specialistov. Obrazovaniye cherez vsyu jizn: nepreryvnoye obrazovaniye v interesax ustoychivogo razvitiya. Выр. 12. Ch.1. , 2014. – 108 s.
2. Belyakov S.A., Kuklin V.J. O sistemnyy aspektax organizatsii upravleniya obrazovaniyem // Universitet. upravleniye. 2006. № 1(41). S. 32–41.
3. Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetensii - novaya paradigma rezultata obrazovaniya // Vyssheye obrazovaniye segodnya. – 2003. – № 5. – S. 34.

4. Dergacheva O.A. Razvitiye professionalnoy kompetentnosti pedagoga v usloviyax innovatsionnoy obrazovatelnoy sredy // Molodoy uchenyy. 2016. – № 7-5. – S. 44-45
5. Axmedova M. T. Pedagogik kompetentlik - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2016. - 84 bet.
6. Djalalov B.B. Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. Chirchiq – 2021.